ושמע מינה אומר ב' קדושות על כוס אחד וש"מ ב"ש היא ואליבא דרבי יהודה רב אשי אמר טעמו פגמו וכוס של ברכה צריך שיעור חדא מילתא היא וה"ק מ"ט טעמו פגמו משום דכוס של ברכה צריך שיעור רבי יעקב בר אידי קפיד אחצבא פגימא רב אידי בר שישא קפיד אכסא פגימא מר בר רב אשי קפיד [א]אפילו אחביתא פגימתא ת"ר [1]זכור את יום השבת לקדשו זוכרהו על היין אין לי אלא ביום בלילה מנין ת"ל זכור את יום השבת לקדשו בלילה מנין אדרבה עיקר קדושא בלילה הוא קדיש דכי קדיש תחלת יומא בעי לקידושי ותו בלילה מנין ת"ל זכור את יום תנא מיהדר אלילה וקא נסיב ליה קרא דיממא ה"ק [1]זכור את יום השבת לקדשו זוכרהו על היין בכניסתו אין לי אלא בלילה ביום מנין ת"ל זכור את יום השבת [ב]ביום מאי מברך אמר רב יהודה בפה"ג רב אשי איקלע למחוזא אמרו ליה ליקדיש לן מר קידושא רבה הבו ליה סבר מאי ניהו קידושא רבה אמר מכדי כל הברכות כולן בפה"ג אמרי ברישא אמר בפה"ג ואגיד ביה חזייה להההוא סבא דגחין ושתי קרי אנפשיה [2]החכם עיניו בראשו [(א)]אמרי בני רבי חייא מי שלא הבדיל [ג]במוצ"ש מבדיל והולך בכל השבת כולו ועד כמה א"ר זירא [ד]עד רביעי בשבת כי הא [ג]דיתיב רבי זירא קמיה דרב אסי ואמרי לה רב אסי קמיה דרבי יוחנן ויתיב וקאמר [ה]לענין גיטין חדא בשבתא תרי ותלתא בתר שבתא ארבע וחמשא ומעלי יומא קמי שבתא א"ר יעקב בר אידי [ו]אבל לא על האור אמר רב ברונא אמר רב

הנוטל

ואליבא דרבי יהודה. דאמר [קג.] מאור ואח"כ בשמים: משום דכוס של ברכה טעון שיעור. אבל אי הוה ביה טפי מכשיעור טעמו לא פגמו: קפיד. לקידוש והבדלה וברכת המזון אבל אם בא לשתות מכוס פגום מברך עליו ברכת היין: לקדשו. משמע משעה שמתקדש היום: אין לי אלא ביום. לקמן פריך אדרבה עיקר קדושא בלילה הוא דכניסתו היא קדושתו: קידושא רבה. בורא פרי הגפן ואהכי קרי ליה קידושא רבה דאכולהו קידושי אמרי לה: ואגיד ביה. האריך בו: עד רביעי בשבת. אבל מרביעי ולהלן גבי שבת הבאה מתחשב: לענין גיטין. אמר לה ה"ז גיטך על מנת שתתני לי מאתים זוז אחר השבת או שאמר קודם השבת תתני לי: אבל לא על האור. אם לא בירך בורא מאורי האש במוצאי שבת שוב אינו מברך:

נטל

רשב"ם

ושמע מינה אומרים ב' קדושות על כוס אחד. היכא דלית ליה אלא כוס אחד כי הכא אע"ג דאמר לעיל (דף קג:) אין אומרים ב' קדושות על כוס אחד היכא דלית ליה שאני כדמתרצינן לעיל(ז): ושמעת מינה ב"ש היא ואליבא דרבי יהודה. דאמר לעיל(ח) מאור ואח"כ בשמים דאילו לב"ה ברישא בשמים ואח"כ מאור. והא ליכא למימר ר"מ ואליבא דב"ה כדאמר לעיל(ו) וב"ה אומרים נר ובשמים מזון והבדלה ועני רבא זו דברי ר"מ היא דה"נ פרכינן בברכות פרק אלו דברים (דף נב.) ומשני לא ס"ד מדקתני ומשלשלן לאחר המזון מאן שמעת ליה דאית ליה האי סברא דמזון ברישא רבי יהודה כדאמר לעיל(ט) רבי יהודה אומר לא נחלקו ב"ש וב"ה על המזון שבתחלה ועל הבדלה שבסוף כו' אלמא רבי יהודה היא ואליבא דב"ש דאילו לר"מ מי תנא לה משלשלן לאחר המזון דלדידיה מאור ברישא בין לב"ש בין לב"ה ולא מזון כדאמר לעיל זו דברי ר"מ: משום דכוס של ברכה צריך שיעור. אבל אי הוה טפי מכשיעור וטעמו לא פגמו: קפיד אכסא פגימא. לקידוש ולהבדלה ולבהמ"ז ולכל ברכות שתקנו לסדרן על היין שלא יברך על כוס פגום אבל אם רוצה לשתות יין צריך לברך בורא פרי הגפן שאסור ליהנות מן העולם הזה בלא ברכה(י). ומיהו אם אין לו אלא יין פגום מקדש עליו דקפיד לכתחלה משמע: אפילו אחביתא. חביות קטנות אבל אם חבית של עץ גדולה אין להקפיד: ה"ג ת"ר זכור את יום השבת לקדשו זוכרהו על היין אין לי אלא ביום בלילה מנין ת"ל זכור את יום השבת בלילה מנין אדרבה עיקר קידושא בליליא הוא דכי קדיש (א) יומא בעיא לקדושי ותו בלילה מנין תלמוד לומר זכור את יום השבת תנא מהדר אלילה ונסיב לה קרא ליממא הכי קאמר זכור את יום השבת לקדשו וזכרהו על היין בכניסתו אין לי אלא בלילה כו': לקדשו. משמע בשעה שמתקדש היום: אין לי אלא ביום. ולקמן פריך אדרבה עיקר קידושא בליליא(ב) הוא קדושתו: הכי קאמר כו'. אע"ג דאין לפרש לשון השנוי בברייתא בענין זה אלא ע"י שאנו מסרסין אותה למפרע אפ"ה לא שייך למימר חסורי מיחסרא שהרי אין חסר ממנה כלום אלא ששנויה למפרע דבמקום שהיה לו לומר אין לי אלא בלילה ביום מנין טעה התנא בשמועתו ושנה אין לי אלא ביום בלילה מנין הלכך לא שייך למימר חסורי מיחסרא: ביום מאי מברך. דאי אמרת קידוש מרישא והתניא(ד) שבת ויום טוב אין בהן קדושה על הכוס: אמר רב יהודה בפה"ג. אתאי כסא דממרא וברוכי ומשני משום כבוד שבת לחלק בין מדת שבת למדת חול שהוא ענין שיר שאין אומרים שירה אלא על היין והכי מפרש בשאילתות דרב אחאי בפרשת וישמע יתרו(ה): קידושא רבה. בורא פרי הגפן וקרי ליה קידושא רבה דאכולהו קידושי קאמרי ליה: ואגיד ביה. האריך בו לדעת אם יתרהב אחד מהם לשתות ובכך יבין דבורא פרי הגפן רגילין לומר ותו לא שאם לא כן היה אומר (ג)לו [לקדש] קידוש גדול של לילה כמנהגן: עד רביעי בשבת. ולא עד בכלל אבל מרביעי ואילך גבי שבת הבאה מתחשב: לענין גיטין. אם אמר לה הרי זה גיטך על מנת שתתני לי ר' זוז אחר השבת או על מנת שתתנם לי קודם השבת: אבל לא על האור. אם לא בירך על הנר בורא מאורי האש במוצ"ש שוב אינו מברך. כך נ"ל טעם הדבר כדתניא במקום שנהגו (לעיל נד.) אין מברכין בו אלא בליל מוצ"ש הואיל ותחלת ברייתו הוא:

נטל

ושמע מינה אומר שתי קדושות על כוס אחד. ובשאין לו כדאמר לעיל (ד' קג:): משום דכוס של ברכה צריך שיעור. רב אשי לא פליג אאמוראי דבסמוך ואית ליה שפיר טעמו פגמו אלא דמהא ליכא למישמע מינה קאמר: קפיד אכסא פגימא. פירש רשב"ם דקפיד לכתחלה דוקא ואם אין לו אלא פגום יקדש עליו ותימה א"כ אין התירו לאכול קודם הבדלה משום קפידא דפגימה מיהו ראוי רשב"ם לסמוך עליו בשעת הדחק: וזכרהו על היין. דזכירה כתיב על היין זכרו כיין לבנון (הושע יד) נזכירה דודיך מיין (שיר א) והאי זכירה היינו קידוש דויכולו לא מלינו על הכוס אלא בתפלה כדאמר בשבת (ד' קיט:) ולא ניתקן על הכוס אלא להוציא בניו ובני ביתו ומה שרגילין לומר ויכולו אחר התפלה בקול רם היינו משום י"ט שחל להיות בשבת שמתפללין אתה בחרתנו ואין אומר ויכולו בתפלה ותקנו נמי לומר בכל שבתות שלא לחלק בין שבת לשבת ונראה דקידוש על היין אסמכתא היא והא דאמר במי שמתו (ברכות ד' כ:) נשים חייבות בקידוש היום דבר תורה היינו דוקא קידוש היום אבל על היין לא הויא אלא מדרבנן כדמשמע בריש נזיר (ד' ג:) דקאמר מיין ושכר יזיר לאסור יין מצוה כיין הרשות ופריך מאי ניהו קידושא והבדלה מושבע ועומד מהר סיני הוא דאיצטריך קרא למיסר אלא כי הא דאמר רבא שבועה שאשתה וחזר ואמר הריני נזיר איצטריך קרא דנזירות חל עליו אף על פי שמושבע ועומד הוא ועוד מלינו למימר דקידוש על היין דבר תורה אבל הא דאמר המברך צריך שיטעום זהו מדרבנן: הוה גחין ושתי. וא"ת דבפרק שלשה שאכלו (ברכות ד' מז.) אמרינן אין המסובין רשאין לטעום עד שיטעום המברך וי"ל דהיינו דוקא בהמוציא שצריך לאכול כדאמרי' בפרק ראוהו ב"ד (ר"ה ד' כט:) לא יפרוס אדם פרוסה לאורחין אא"כ אוכל עמהן הלכך צריך להמתין עד שיטעום המברך אבל קידוש שאין חובה לשתות להמברך א"צ להמתין ומיהו בירושלמי דברכות א"ר אבא בשם רב מסובין אסורין לטעום עד שיטעום המברך ר' יהושע בן לוי אומר שותין אע"פ שלא שתה ולא פליגי מה דא"ר אבהו כשהיו כולן זקוקין לכוס אחד מה דאמר ר' יהושע כשיש לכל אחד כוסו בידו ומשמע נמי אם אין כוסו בידו אפי' שפך מכוס ברכה לכוסות אחרים אין להם לטעום עד שיטעום המברך אבל כשיש לכל אחד כוס א"צ להמתין ולכך הוה גחין ושתי ומכאן יש להוכיח שא"צ לשפוך מכוס של ברכה לשאר כוסות ומיהו היכא דפגימי צריך לשפוך ממנו לשאר כוסות כדי שיתקנו כולם מכוס שאינו פגום אע"ג דשתיה לא מעכבא כדאמרינן בפרק בכל מערבין (עירובין דף מ:) וגם בהמוציא יש להוכיח מירושלמי אם יש לכל אחד ככרו א"צ להמתין ואוכל כל אחד משלו והא דאמר טול ברוך (ברכות דף מ.) ואמרינן נמי (שם דף מו.) בעל הבית בוצע כדי שיבצע בעין יפה דמשמע שאין אוכלין אלא מה שמחלק להם מיירי בשאין ככר לפני כל אחד א"נ בשבת וכגון שאין להם לחם משנה דאז צריכין לאכול מבציעתו(ו):

הנוטל

עין משפט נר מצוה

לה א מיי' פכ"ט מהל' שבת הלכה ט טוש"ע א"ח סי' קפב סעיף ג:

לו ב מיי' שם הלכה א [והלכה ו] סמג עשין כט [טור א"ח סי' רעא]:

לז ג מיי' שם הלכה י וסמג שם טור ש"ע א"ח סי' רפט סעיף א:

לח ד מיי' שם הל' ד סמג שם טור ש"ע א"ח סי' רצט ס"ו:

לט ה מיי' פ"ט מהל' גירושין הלכה כג סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קמד ס"ו:

מ ו מיי' פכ"ט מהלכות שבת הלכה ד סמג עשין כט טוש"ע א"ח סי' רצט סעיף י:

* * *

רבינו חננאל

ומברכין בכוס אחד והבדלה, ש"מ אומר שתי קדושות בכוס אחד. וש"מ מדמקדים המאור לבשמים ב"ש היא, דאי ב"ה בשמים ואח"כ מאור אמרי. ר' יעקב בר אידי קפיד אכסא פגימה. רב ששת קפיד אפי' מחצבא פגימה לא הוה מברך. מר בר רב אשי קפיד אפילו מחביתא פגימה. ת"ר זכור את יום השבת לקדשו זכרהו על היין בכניסתו. אין לי אלא ביום בלילה מנין, ת"ל זכור. ומסקנא ביום מאי ואמרינן בורא פרי הגפן, והוא קידושא רבה. אמרי בני ר' חייא מי שלא הבדיל במוצאי שבת מבדיל והולך כל השבת. ועד כמה, עד רביעי בשבת. דאמר ר' זירא בענין גיטין יום ראשון ויום שני ויום שלישי בתר שבתא. יום רביעי ויום חמישי ויום ששי קמי שבתא. אמר ר' יעקב בר אידי אבל בשאר ימי השבוע המבדיל אינו מברך על האור. וכן תאני שילא.

מסורת הש"ס

א) [לעיל קה.], ב) [לקמן קו.], ג) גיטין דף עז., ד) [דף קג:], ה) [דף קג.], ו) [שם], ז) [שם], ח) [ברכות לה.], ט) [לעיל קה.], י) [פיטין נד.], כ) [ועי"ע תוס' ברכות דף מ. ד"ה אין].

* * *

תורה אור השלם

1. זָכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ: שמות כ ז

2. הֶחָכָם עֵינָיו בְּרֹאשׁוֹ וְהַכְּסִיל בַּחֹשֶׁךְ הוֹלֵךְ וְיָדַעְתִּי גַם אָנִי שֶׁמִּקְרֶה אֶחָד יִקְרֶה אֶת כֻּלָּם: קהלת ב יד

* * *

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה ה"ג מ"ר וכו' דכי קדיש תחלת יומא: (ב) ד"ה אין לי אלא ביום וכו' בלילה היא דכניסתו היא קדושתו: (ג) ד"ה ואגיד וכו' אומר להם קידוש גדול:

* * *

מוסף רש"י

חדא בשבתא תרי ותלתא בתר שבתא. קרי בתר שבת שעברה, אבל רביעי חמישי וששי נקראין על שם שבת הבאה. האי שבת דקאמר יום שבת ממש קאמר (גיטין עז.).